

Hoofstuk 3: 'n Resensie van die drama saam die hoofkarakters

Interpretasies van ervarings word gemaak, beskryf en ontwikkel in samewerking met medenavorsers en gespreksgenote.

3.1. Inleiding

Volgens hierdie metode waarop navorsing gedoen word, stel die navorser nie net in beskrywings van ervarings belang nie. Die belangrikste hier is jou medenavorser se eie interpretasie van die ervarings (Müller 2005:80). Hier gaan dit dus nie oor data nie maar oor die interpretasie van jou medenavorsers en gespreksgenote. Die hoofstuk sou dus gesien kon word as die resensie van die lewendrama van die meisies deur die meisies. Die hoofstuk sal verder help om "dik" verhale te vertel soos White (1997:17) daarna verwys. Met die interpretasies van die verhale kom daar steeds aspekte by en onthou 'n mens nog dele van die verhaal. Die verhale groei dus steeds en is nie afgesluit nie. Volgens White en Epston (1990:9–10) onderskei die narratief tussen dominante en alternatiewe verhale. Die dominante verhale is gewoonlik die probleemdeurdrenkte verhale (*problemsaturated stories*) wat die alternatiewe (positiewe) verhale oorskadu.

In hierdie hoofstuk sal die meisies 'n drama skryf oor hulle ervarings om ons te help om te verstaan wat hulle beleef het en steeds beleef. Daar sal ook begin word om alternatiewe verhale hier te ondersoek. Die drama het twee take. Die eerste is om die meisies mag te gee en hulle te help om hulle eie omstandighede beter te verstaan. Met ander woorde, hulle sal gebeure organiseer op maniere en oor tyd sodat dit vir hulle sin maak (White & Epston 1990:10). Ten tweede sal dit die lesers help om die meisies se wêreld beter te kan verstaan en te kan interpreteer.

Die interpretasie aan die hand van die drama is dus om mag te gee aan die persone wat betrokke is; aan die leser, die navorser en veral aan die medenavorsers. White en Epston (1990:10) wys daarop dat die sukses van die storie wat so vertel gaan word, daarin lê dat dit die betrokke persone (in hierdie geval die meisies) sal help met toekomstige storieverteling, en uiteindelik die leef van die stories. Schrag (1997:39) sluit hierby aan deur te sê dat narratiewe identiteit gevind word deur die vertel van selfnarratiewe.

Daar sal ook van die groepsessies hier weergegee word. Tydens die geleentheid het daar baie inligting oor hoe die meisies bepaalde sake verstaan na vore gekom. Al die groepsessies kan nie vir die doel gebruik word nie. Ek het sover moontlik probeer om in die groepsessies uit te vind hoe die meisies hulleself en mekaar en ook seksualiteit verstaan. Die interpretasies sal ons help om die drama beter te verstaan. Dit sal ons ook help om die meisies en hulle leefwêreld beter te verstaan. 'n Groot deel van wie ons is, is opgesluit in die stories wat ons vertel en die interpretasies wat ons daaraan gee. Om jousef te kan wees, moet jy rekenskap kan gee van wie jy is (Schrag 1997:26) en dit doen ons met ons stories.

Daar sal ook ander sake aan die orde kom waaroor die meisies sal reflekteer. Daar is baie interpretasies wat gemaak kan word. Hier gaan dit nie oor die ervarings van mense buite die konteks en buite die groep nie. Ek wil spesifiek hier op die interpretasies van die meisies fokus. Ek sal telkens net notas maak na die gesprekke. Ek sal ook my gevolgtrekkings met die meisies deel en hulle toets oor my interpretasies.

3.2. Interpretasies oor algemene sake

Dit gaan hier oor hoe die meisies hulle groep beleef en ook hulle interpretasies van hulle verhale. Dit is belangrik om die interpretasies saam met die meisies te maak. Baie van die konsepte wat die meisies gebruik verskil van die normale of

tradisionele manier waarop die bepaalde konsepte verstaan word. Die interpretasies begin ook reeds as dekonstruksie van die verhale funksioneer.

3.3. Groepsessie: Wat doen julle om te ontspan?

In hierdie sessie het ek nie veel met die meisies uitgerig gekry nie. Hulle het in 10 minute die twee bladsye gemaak, met regte dagga en 'n sigaret. Ek het die dagga weggegooi en die sigaret in sy plek gelaat.

Die gesprek was nie vreeslik lank of konstruktief nie en 'n hele groep van die meisies het in die helfte van die gesprek uitgestap en gesê hulle gaan rook.

Hulle was nie vreeslik gesteur daarvoor om met my te deel dat hulle dwelms gebruik, rook en baie drink nie. Een van die meisies het gesê dat hulle katte slag en grafte opgrawe wanneer hulle nie te dronk is nie. Die ander meisies het vir haar gefluister dat ek 'n dominee is en dat sy nie nonsens moet praat nie.

Hulle het haar dadelik gekoregeer deur te sê: hulle hang soms in die begraafplaas uit, maar hulle het nog nooit iets uitgegrawe nie. Hulle sê dat die begraafplaas afgeleë is, en almal bang is vir jou as jy daar rondlê.

Een van die meisies het toe haar koeldrank op die mat uitgegooi. Dit was die einde van die sessie.

3.3.1. Die meisies se interpretasie

Hulle sê dat hulle nie gewoonlik is soos hulle daardie aand was nie. Hulle het net so opgetree omdat hulle my nie geken het nie. Hulle het my nie vertrou nie. Hulle gevoel was dat ek klaar te veel weet. Hulle het gedink dat hulle in die moeilikheid gaan kom oor wat hulle gedoen het. Hulle het weer bevestig dat hulle nie regtig grafte opgrawe nie. Dit is net lekker daar (by die begraafplaas), want daar is niemand wat hulle kan oordeel nie. Dit is baie rustig daar.

3.3.2. My interpretasie

My gevoel is dat 'n mens nie te veel hierin moet lees nie. Dit is gevaarlik om afleidings te maak op grond van wat die meisies nie gesê het nie. Dit is duidelik dat daggamisbruik vir baie van die meisies 'n probleem is. In sommige gevalle gebruik van hulle ook ander dwelms.

Wat ook baie duidelik is, is dat die meisies 'n eenkant groep is. Hulle voel dat die enigste plek waar hulle rustigheid kan ervaar, in die begraafplaas is. Ek het die idee gekry dat dit is waar hulle voel hulle hoort.

Ek glo nie dat die keuse van die begraafplaas as kuierplek iets te doen het met die okkulte nie. Dit gaan meer daaroor om uitgeskuif en anders te wees.

Wat in die sessie ook na vore gekom het, is die feit dat die meisies my probeer skok het. Die begraafplaas is ook vir hierdie rede gebruik. Die feit dat dit hulle kuierplek was en dat die mense dit geweet het, het baie mense geskok. Die skok het in baie gevalle 'n tipe vrees by mense ontlok. Dit het die meisies goed gepas, want dan het die mense nie die vrymoedigheid gehad om die meisies te berispe oor van die goed wat hulle gedoen het nie.

Die laaste opmerking oor die sessie is dat die meisies se taalgebruik baie swak is. Hulle vloek ongelooflik baie. Hulle gebruik ook 'n tipe taal wat verskil van die taal wat ander tieners gebruik.

3.4. Groepsessie: By en na die verhoor

Verstaan kan eers 'n manier van weet word as dit 'n manier van wees geword het. Ek het in die loop van die twee jaar wat ek met die meisies in gesprek was ongelooflik baie dinge saam met hulle beleef, wat my gehelp het om hulle ander eienskappe ook raak te sien, soos die hartseer, die bang, die hoop en die andersheid van elke meisie. Ek sien dit ook as deel van die interpretasie en verstaan saam met en van die meisies. Op dié manier het hulle my in hulle wêreld toegelaat en my gehelp met interpretasies. Ek moes huise besoek, meisies dokter toe vat, partykeer net na liefdesverhale luister, hospitale besoek, preek terwyl hulle besig was met ander goed, hofsittings bywoon en in die geval waarvan ek hieronder gaan vertel, ook 'n dissiplinêre verhoor bywoon. In die proses het ek die meisies baie goed leer ken.

Twee weke na die sessie waar hulle gesê het wat hulle graag doen om te ontspan, het een van die meisies se ouma se suster my gekontak. Sy het uitgevind dat ek by die kinders betrokke is. Sy het aan my verduidelik dat die kind groot probleme het en dat ek asseblief by die groep moet uitkom.

Die meisies wat in die vorige sessie die plakkaat gemaak het, is by die skool gevang met dagga. Om die saak egter te vererger, het een van die meisies te laat agtergekom dat die onderwyseres in die badkamer is en toe die daggarook in die onderwyseres se gesig geblaas.

Die een meisie se ouers het by my gepleit dat ek asseblief saam met die meisies na die verhoor toe moes gaan. Ek moes vir die skool verduidelik dat ek verstaan dat die meisies (in hierdie geval net hulle kind) probleme het maar dat ek by hulle betrokke is en dat ek gaan probeer om hulle gerehabiliteer te kry.

Die Maandag het ek by die skool opgedaag en die drie het toe voor die hek vir my gestaan en wag. Ek dink ek was meer op my senuwees as die meisies. Hulle was al drie baie dankbaar dat ek gekom het. J3 was baie jammer oor die koeldrank wat sy omgegooi het en die ander twee het my dominee genoem.

Aan die begin van die verhoor is al die gaste verwelkom. Die beheerliggaamvoorsitter het gesê hy verstaan nie regtig wat ek daar doen nie maar dat hy aan my 'n spreekbeurt sal gee.

Die sake is een vir een gestel. Die meisies is toe nie net vir die rook van dagga aangekla nie, maar ook van vandalisme, bakleiery, rook op die speelgronde, ontwinging van klasse en omdat hulle onderwysers gevloek het. Daar is getuies geroep om elke saak te kom bevestig. Onderwysers, kinders, die faktotum en selfs die sekuriteitswag het kom getuig. Vir my het dit gelyk asof hulle skuldig was van alles waarvoor hulle aangekla is. Daar was egter twyfel oor besonderhede soos of hulle die sekuriteitswag een of twee keer gevloek en met klippe gegooi het.

Toe dit my beurt was, het ek nie regtig geweet wat om te sê nie. Ek het toe maar verduidelik dat ek wel by die meisies betrokke was en dat ek bereid sou wees om die pad met hulle te stap.

Die meisies is almal skuldig bevind op sewe aanklagte. Die reëling was dat ek die meisies van die volgende week af een keer per week moes sien. Die meisies is almal vir 'n maand lank geskors. Hulle het ook almal finale waarskuwings gekry.

3.4.1. Die meisies se interpretasie

(Ook hier hou ek so na moontlik aan die meisies se oorspronklike taalgebruik. Soms is die ergste vloek- en kragwoorde uitgelaat.)

"Ons het nie regtig van jou gehou aan die begin nie. Ons het net geweet dat ons dit bietjie sagter sou hê omdat jy daar was. Baie van die goed wat ons gedoen het, het ons gedoen omdat ons hoog was. Ons het nog steeds geweet dit is verkeerd."

Op die vraag waarom hulle die goed gedoen het, was die meisies se reaksie eenvoudig: "Ons weet nie. Mense maak ons net partykeer kwaad en dan baklei ons." Die een meisie het gesê dat wanneer iemand haar kwaad maak, sy geen beheer het nie. Sy het gesê sy weet nie hoekom dit so is nie. Die ander meisies het gemeen dat dit was oor die baie dagga wat sy rook. Almal in die groep rook omtrent dagga maar sy rook die heel meeste.

3.4.2. My interpretasie

Die was nie die eerste gesprek wat ek met die meisies gehad het nie, maar dit was wel die eerste keer waar ek glo ek die meisies se vertrouwe begin wen het. Ek het geweet dat hulle al drie met die "skewe" groep assosieer. Hulle was ook deel van die vriendekring van die twee meisies wat die vorige maand selfmoord gepleeg het.

Wat vir my hier baie duidelik begin word het, was die onbetrokkenheid van die meisies se ouers. Hulle was almal nog baie jonk en hulle moes alleen deur die verhoor sit. Nie een van hulle het 'n voorspraak gehad nie. Die sake is gestel en hulle moes net sê of hulle skuldig of onskuldig was.

Ek het beleef dat die meisies graag wou sê hoe hulle voel en wat gebeur het. Dit was verder duidelik dat daar baie probleme was wat hanteer sou moes word.

Dit het vir die meisies baie beteken dat ek daar was. Gewoonlik doen mense nie vir hulle goed soos dit as hulle nie iets daaruit kan kry nie.

3.5. Groepsessie: Oor nonsens (leuens) praat

Een van die probleme waarmee ek van die begin af moes worstel was leuens. Die meisies het dikwels soveel leuens vertel dat hulle self nie meer altyd geweet het watter storie die waarheid was nie. Een van die meisies het vir my haar storie vertel waarvan ek 'n klankopname gemaak het. Later het sy vir my die storie geskryf en die twee stories was totaal verskillend. Daar was nie net klein verskille nie. Die stories self het grondiglik verskil.

Christy¹ het begin deur haar storie oor leuens te vertel. Die meisies het toe almal ooreengekom dat dit meer nonsens praat is as leuens. "Almal het mos meer as een storie oor dinge. Dit is normaal. Die stories wat ons hier vertel ken baie van ons ouers nie eers nie. En ons moet vir die onderwysers ook heeldag stories vertel anders sal ons permanent in die moeilikheid wees."

Ek het probeer om aan hulle te verduidelik dat om so baie stories te hê sake net vir 'n mens moeilik maak, omdat 'n mens moet voorgee dat jy iets is wat jy nie is nie. Ek het vir hulle gesê dat dit hulle onder baie spanning plaas. Hulle het egter

---

¹ Christy is 'n jong volwassene wat later by die groep ingeskakel het as 'n mentor vir van die jonger meisies en ook deel was van die studie groep.

volgehou dat hulle nie 'n ander keuse het nie. Hulle moes nonsens praat, aangesien dit hulle help om uit die moeilikheid te bly. "Dit is 'n "skill" wat ons moes leer."

3.5.1. Die meisies se interpretasie

"Ons praat nie altyd nonsens nie. As ons hier is, praat ons meeste van die tyd die waarheid. Nonsens praat kry ons baie keer uit die moeilikheid. Ons weet nie wie vir jou gejok het nie maar dit was dom. Christy se storie het vir ons baie beteken. Sy het dieselfde storie as ons en sy het dit gemaak en sy is mooi. Ons sal almal graag minder nonsens wil praat. Maar ons moet baie keer; ons kan nie anders nie."

3.5.2. My interpretasie

Ek het regtig op hierdie stadium nie geweet of ek enige iets vir die groep meisies beteken nie. Hulle was almal nog baie jonk en dit het vir my gevoel of hulle lewens totaal buite beheer was. Elke week het ek meer en meer oor al hulle wandade, dwelmmisbruik en sekslewens te wete gekom. Christy het my bemoedig deur voor te stel dat ek geduldig moet wees en bly. Baie van die meisies se lewens is vir 14 of 15 jaar lank net afgebreek en nooit opgebou nie. Ons moenie dink dat ons dit in 'n paar maande gaan regmaak nie. Die leuens, veral in die groot groep, het my steeds gepla. Dit het vir my in baie gevalle gevoel of die meisies 'n leuen lewe.

3.6. Groepsessie: Ek het vrae

Die meeste van die meisies was op hierdie stadium al by my vir individuele sessies. Ek glo dat ek die meisies al redelik goed ken en hulle kultuur begin verstaan. Ek het gevra dat die groot groep vir my die volgende nege vrae spesifiek aangaande homoseksualiteit moet beantwoord. Die vrae is die sake wat veral in die homoseksualiteitsdebat gebruik word. Die vrae kan ook in die werk van Jones en Yarhouse (2000) gekry word.

1. Word meisies homoseksueel as hulle verkrag word?

"Nie altyd nie. Daar is partykeer net goed wat in 'n mens se lewe gebeur. Maar dit kan ook wees dat meisies na hulle verkrag is 'n vrees vir mans ontwikkel, en dan kies om skeef te wees. As dit 'n man buite die familie is, is die kans skraal want die mans in haar gesin sal haar dan bystaan. Maar as dit 'n man binne haar familie is, is die kans groot, omdat iemand wat sy vertrou het haar vertroue in mans gebreek het."

2. Word meisies homoseksueel as hulle gemolesteer is?

"Nee, dit is nie waar nie. Ons ken 'n meisie wat gemolesteer is en vandag nog mal is oor ouens." Nadat onderlinge beraadslaging plaas gevind het, voeg hulle die volgende by: "Dit kan dalk gebeur dat meisies so ook hulle vertroue in mans kan verloor en dan skeef kan word."

3. *Word meisies homoseksueel as hulle nie poppe het nie en met karretjies moes speel toe hulle klein was?*

"Ja en nee, partykeer is meisies vir 'n kort ruk *tomboys*, maar sodra hulle groter word sal hulle anders daarna kyk. Maar speelgoed het niks te doen met skeef wees nie. Dis in elk geval seksisties om te sê dat meisies moet net pop speel. As 'n meisie 'n *mechanic* wil word, kan dit nie beteken sy is skeef nie. Elke mens maak self die keuse of hy of sy so wil wees of nie."

4. *Word 'n mens homoseksueel gebore?*

"Nee, dis 'n "*shit*"-storie daai! Jy kan nie skeef gebore word nie, dit is jou keuse."

5. *Kan 'n mens besluit jy is homoseksueel?*

"Ja, mens kan. Ons almal moet ons eie besluite maak."

6. *As mens homoseksueel word, het dit iets met jou brein te doen?*

"Nee, dit het niks met jou brein te doen nie. Jou brein doen net wat jy vir hom sê om te doen."

7. *Is meisies wat homoseksueel word skeef want hulle pa's is swak en nooit daar nie?*

"Nee, nee, nee! Soms kan dit gebeur maar regtig baie min. Dit sal nie sommer gebeur nie; ons weet mos dat alle mans nie dieselfde is nie. 'n Meisie kan 'n beter man kry as haar pa. Dis jou keuse om skeef te wees. Jy kan nie jou pa blameer vir jou skeefheid nie. Jy is as 'n vrou gebore en jy kan kies of jy 'n skewe of 'n reguit een wil wees."

8. Raas meisies wat homoseksueel word se koppe?

"Nee dit is nie waar nie. Nie een van ons is mal nie. Dit is net 'n fase. Party meisies kies om vir altyd in hierdie fase te bly. 'n Meisie weet wat 'n meisie wil hê. En selfs vir baie ouens is twee meisies saam baie sexy. En as 'n mens verlief raak op 'n meisie kan jy dit nie help nie. Dit is in elk geval lelik om te sê iemand se koppie raas, al is dit wat hulle doen hoe verkeerd."

9. Hou ek daarvan om skeef genoem te word?

"Nee, ons hou nie daarvan om skeef genoem te word nie. Baie min mense weet dat ons skeef is. En dit is nie lekker om skeef genoem te word nie. Ons wil nie hê die hele wêreld moet weet nie."

3.6.1. Die meisies se interpretasie

"Dit was soos 'n eksamen wat nie antwoorde het nie en waarvoor ons nie kon leer nie. Dit was nie lekker nie. Waar het jy die goed gekry?"

3.6.2. My interpretasie

Soos reeds gesê gebruik die meisies van die begin af redelike kru taal. Ek moet myself keer om nie te praat soos hulle nie. Ek het hulle gevra dat hulle asseblief minder moet vloek. Hulle probeer hard. Maar as hulle 'n vloekwoord sê en hulle dit besef, sê hulle twee ander vloekwoorde. Die tipe taal is baie aansteeklik.

Die meeste van die vrae wat ek gevra het, leef nie regtig in die meisies se harte nie. Hulle het vir my gesê dit voel soos 'n eksamen as hulle vrae so moet antwoord.

Die meisies hou verder ook nie van die woord "homoseksueel" nie. Hulle meen dit klink soos 'n siekte as hulle skeef is. Maar hulle wil nie skeef genoem word nie.

Die meeste van die vrae is opgestel op grond van die teorie waarom mense homoseksueel is en word. Die meisies was met die meeste van die vrae ongemaklik. Dit was veral waar in die groot groep. In individuele sessies het die meisies hulle standpunte gehandhaaf. Waar hulle egter individueel baie verskillend as in die groep geantwoord het, was met die vraag aangaande homoseksualiteit wat veroorsaak kan word deur mans en vaderfigure wat teleurstel. Die meeste van die meisies het gevoel dat dit wel homoseksualiteit kan veroorsaak.

My gevoel was dat die meisies nie in 'n wetenskaplike debat oor homoseksualiteit belangstel nie. Die groep was vir hulle belangrik, en dit was 'n keuse om deel te wees van die groep.

3.7. Groepsessie: "Die lysie"

Die nuus het redelik vinnig versprei dat ek by die meisies betrokke was. Die polisie het my kom sien en almal het begin skinder. Alle meisies met probleme is stadig maar seker aan my gekoppel of aan ons gemeente gekoppel. Die polisie het my oor twee dinge kom sien. Die eerste was my jeugbyeenkomste op Vrydagaande. Dit was vir hulle 'n probleem. Hulle het geglo dat dit die teelaarde was van die selfmoorde. Die tweede saak was dat daar blykbaar 'n lysie in omloop was waarop daar 'n groep meisies se name was wat in 'n bepaalde orde moes selfmoord pleeg, en twee het dit nou al gedoen. Ek moes vir hulle uitvind wie se name op die lysie was en waar die lysie was.

Ek het die jeugbyeenkomste wat op Vrydae plaasgevind het gestaak en die kinders na een van ons buurgemeentes toe gestuur. Tydens die volgende

groepsessie het ek dit goedgevind om met die meisies te praat oor die "lysie". Hulle het my toe gewaarborg dat die polisie verkeerd was en dat die mense onnodig skinder. Hulle het vir my verduidelik dat daar drie lysies was. Daar was een wat 'n groep opgestel het waarin die meisies gesê het hoe oud hulle wou word. Die twee wat selfmoord gepleeg het se name was ook op daardie lys.

Dan was daar 'n lys waarop die meisies die volgorde aangedui het waarin hulle hul maagdelikheid verloor het. Die twee wat selfmoord gepleeg het se name was ook op daardie lys. Die lysie het net aangedui dat hulle dit wel verloor het en nie hoe nie.

Die derde lys was 'n lys van dinge wat die meisies wou doen voordat hulle eendag sou doodgaan. Dié lys is opgestel nadat die twee selfmoord gepleeg het. Dié lysie het hulle toe ook aan my besorg.

Die meisies het vir my gesê dat hulle dink iemand die lysie by die skool verloor het met die name van hoe oud hulle wou wees as hulle eendag doodgaan. Dit is waar die skinderstorie begin het dat daar 'n selfmoordlysie was. Hulle het geglo dat die skinderstories begin het by een van die polisiebeamptes in die dorp se seuns. Hy was jaloers daarop dat hy nie een van hulle kon kry nie, daarom het hy altyd stories oor hulle versprei.

3.7.1. Die meisies se interpretasie

"Mense hou daarvan om te skinder. Dit is hoekom ons nie dieselfde goed doen as die ander kinders nie. Hulle het altyd iets te sê. Mense kyk nie na hulle feite nie dan versprei hulle stories oor goed waarvan hulle niks weet nie."

3.7.2. My interpretasie

Die sessie is deur baie meisies bygewoon. Dit was die grootste groep wat ek op een slag gehad het. Die meeste van hulle het gekom omdat hulle ongelukkig was dat ek die jeugbyeenkomste op Vrydae gestaak het. Hulle het gemeen dat dit onregverdig was. Ek het toe aan hulle voorgestel dat ons Donderdae by my huis vir hulle 'n aksie kon hou. Hulle het dit egter nie aanvaar nie. Dit het in die loop van die gesprek vir my duidelik geword dat die meisies geweet het dat daar 'n bepaalde stigma aan hulle kleef. Hulle het hulself beleef as verwerptes wat bymekaar moet staan ongeag wat. Hulle het gevoel dat hulle nie so sleg was nie en dat mense net moes leer om hulle te verstaan.

3.8. Groepsessie: Verhoogkaarte

Tydens die laaste sessie voor 'n skoolvakansie het ek gedink dat om die meisies beter te leer ken, ek hulle 'n opdrag moes gee wat hulle kreatiwiteit sou uitdaag. My hoop was dat die uitdaging van hulle kreatiwiteit sou kon bewerk dat kuns die hoofkarakters in staat sou stel om binne 'n beskermde omgewing nuwe ervarings en emosies te eksploreer: *"The client may use art to test out his dangerous thoughts and ungratified wishes in a safer way than directly in relation to the therapist"* (Gilroy & Dalley 1989:144). Ek het voorgestel dat die meisies vir my tydens 'n groepsessie 'n kaart moet maak waarin hulle hulleself aan 'n gehoor bekend sou stel.

Vir Ricoeur is dit noodsaaklik dat die verbeelding voortdurend nuwe moontlikhede bly oopmaak om verbande op ander maniere te kan lê sodat voorkom kan word dat daar gemaklik in "ons" en "hulle" verval word:

This anonymity of reciprocal relations in bureaucratic society can extend so far that it stimulates a causal connection belonging to the order of things. This systematic distortion of communication, this radical reification of the social process, tends, therefore, to abolish the difference between the course of history and the course of things. It is then the task of the

productive imagination to struggle against this terrifying entropy of human relations (Ricoeur 2007:180).

Verbeelding stel ons in staat om in al ons verhoudings met mense en met ons wêreld, te kan identifiseer. Daarom maak die verbeelding dit moontlik op praktiese vlak om te onderskei tussen die gang van die geskiedenis en die gang van ons stories en toekomsverhale.

Ek het gom, tydskrifte, karton en penne gegee wat hulle kon gebruik om die kaarte mee te maak. Ek het gesorg vir kos en koeldrank vir die groep. Daar was 15 meisies wat die sessie bygewoon het. Van hulle het egter nie weer gekom nie en ek het nie hulle verhoogkaarte ingesluit nie. Daar het wel ander meisies bygekome wat later verhoogkaarte gemaak het.

Ek het die geleentheid gebruik om die meisies beter te leer ken en nader aan hulle te kom. Daar was steeds 'n grens wat ek nie kon oorsteek nie. Met die drie wat ek by die verhoor 'n pad mee begin stap het en hulle "meisies" het ek 'n beter verhouding gehad. Hulle het gemeen dat ek anders was as ander dominees want ek "*Bible punch*" hulle nie die heelyd nie. Hulle het gesê dat ek hulle aanvaar soos hulle was. Dit was vir my baie moeilik aangesien dit nie altyd noodwendig waar was nie.

3.8.1. Die meisies se interpretasie

"Die verhoogkaarte was vir ons 'n lekker opdrag. Ons het lekker saam gekuier. Dit het ons weer 'n kans gegee om te praat oor die goed waarvan ons hou. Dit was nie baie maklik nie en ons moes konsentreer om dit reg te doen. Meeste van ons se verhoogkaarte sal nou anders lyk. Ons het nogal baie gegroei."

Die meisies het in die meeste van die gevalle genoem dat hulle dink dat hulle dit nou anders sou doen en dat die eerste rondte baie kinderagtig was.

3.8.2. My interpretasie

In Breyten Breytenbach (2008:182) se *A veil of footsteps* lig hy ten minste drie belangrike aspekte van verbeelding uit:

- die verband tussen verbeelding en onthou
- die verband tussen verbeelding en identiteit
- die verband tussen verbeelding en die "praktyk" – die effek van die verbeelding op daaglikse optrede; op etiek en handeling

Wat Breytenbach in *A veil of footsteps* doen, soos ook in al sy ander werk, hetsy poësie, prosa of skilderkuns, is om die verbeelding in te span om op 'n ander manier na die wêreld te kyk. My hoop was dat ook die hoofkarakters deur kuns op ander maniere na hulself en die wêreld om hulle sou kyk.

My gevoel was dat die sessie baie meer opgelewer het as enige van die ander sessies. Ek glo dat baie van die meisies se kreatiwiteit uitgedaag is en dat dit vir hulle 'n refleksietyd was oor wie hulle werklik was. Ek het die meisies baie beter leer ken. Wat opvallend was, was dat baie van die meisies nie hulle eie idees gebruik het nie, maar gekyk het wat die ander meisies doen en dan dieselfde gedoen het. Daar was ook van die meisies wat die opdrag so gou moontlik afgehandel het en buite gaan sit en rook het. Ook dit was positief en daar is goeie gesprekke gevoer in die tyd.

3.9. Groepsessie: Musiek

Die meisies het die aand toe hulle besig was met die verhoogkaarte begin om my uit te vra oor musiek. Hulle het my vertel waarna hulle graag luister. Hulle het toe voorgestel dat ons tydens die volgende groepsessie musiek moet luister. Wat in my guns getel het, was dat ek 'n redelike breë musieksmaak het.

Dit was steeds vir my 'n baie moeilike twee uur gewees. Al die musiek moes baie hard gespeel word, en hulle weet hoe om jou rekenaar se volume te stel dat selfs die hardste volume nog harder gestel kan word.

Van die groepe en kunstenaars waarna ons geluister het, was:

My Chemical Romance
Korn
Slipknot
Marilyn Manson
Rammstein
AC/DC (wat ek darem geken het)
Rave Zombi
Corpse
Kittie
Avril Lavigne
Pink

Een van die meisies het toe die lied gespeel:

I kissed a girl (Katy Perry)

This was never the way I planned
Not my intention
I got so brave, drink in hand
Lost my discretion
It's not what I'm used to
Just wanna try you on
I'm curious for you
Caught my attention

I kissed a girl and I liked it
The taste of her cherry chapstick
I kissed a girl just to try it
I hope my boyfriend don't mind it
It felt so wrong
It felt so right
Don't mean I'm in love tonight
I kissed a girl and I liked it
I liked it

No, I don't even know your name
It doesn't matter,
You're my experimental game
Just human nature,
It's not what,
Good girls do
Not how they should behave
My head gets so confused
Hard to obey

I kissed a girl and I liked it
The taste of her cherry chapstick
I kissed a girl just to try it
I hope my boyfriend don't mind it
It felt so wrong
It felt so right
Don't mean I'm in love tonight
I kissed a girl and I liked it
I liked it,

Us girls we are so magical

Soft skin, red lips, so kissable
Hard to resist so touchable
Too good to deny it
Ain't no big deal, it's innocent

I kissed a girl and I liked it
The taste of her cherry chapstick
I kissed a girl just to try it
I hope my boyfriend don't mind it
It felt so wrong
It felt so right
Don't mean I'm in love tonight
I kissed a girl and I liked it
I liked it

Die lied sê basies dat die dame in die lied 'n meisie gesoen het, maar dat sy dit nie gedoen het omdat sy homoseksueel was nie. Sy het dit gesien as 'n eksperiment. Sy het toe die meisie gesoen en dit was vir haar lekker, want meisies is net soveel soenbaarder.

Die meisies in die groep het nie baie daarvan gedink nie. Hulle het gesê dat hulle weet dat daar meisies was wat eksperimenteer daarmee om homoseksueel te wees, maar nie hulle nie. Dit is iets wat "*retards*" soos Madonna en Britney Spears sou doen, dis net "suf". Hieroor het die meisies die res van die sessie gedebatteer.

3.9.1. Die meisies se interpretasie

"Ons hou nie daarvan dat mense ons oordeel oor ons musiek nie. Baie van die musiek is aggressief en dit kan jou ook aggressief maak. Party van ons is soos

wat ons is oor die musiek wat ons luister. Maar dit is jou keuse om so te word. Musiek het nie hande en voete nie; dit kan niks aan 'n mens doen nie."

"Die Katy Perry-lied, "*I kissed a girl*" is van baie van ons waar, maar om verskillende redes. Die groep het ons almal aanvaar net soos ons is. Die skool het ons uitgeskuif en gesê ons het demone, ons ouers gee nie altyd om nie maar hier tussen die skewes is almal *ok*. Al hou almal nie ewe veel van almal nie."

3.9.2. My interpretasie

Ek het geweet dat daar op daardie stadium van die meisies was wat mansvriende ook gehad het, en hulle het geweet ek weet dit ook. Hulle het net gevra dat ek dit asseblief nie in die groot groep moet sê nie. Hulle sou self vir die ander sê as hulle daarvoor reg was. Die ironie was dat baie mense buite die groep ook geweet het dat die meisies seksueel aktief met meisies en seuns was.

Musiek is iets wat baie van die meisies in die moeilikheid gekry het. Die musiek waarna hulle luister het baie aggressiewe en neerdrukkende lirieke en klink donker. As ek vir 'n uur daarna geluister het, was ek aggressief. Wat verder vir my moeilik was, was dat 'n mens nie altyd kan hoor wat die kunstenaars sing nie. Vir die meisies was musiek nie so 'n groot probleem nie. Vir hulle was dit net nog 'n ding wat mens doen om van die wêreld te ontsnap; jy sit jou *ipod* so hard as moontlik en jy maak jou oë toe.

3.10. Die drama

3.10.1. Inleiding

Nietzsche wys daarop dat in 'n gehoor daar altyd mense sal wees wat sal wag vir die verskyning van die tragiese figuur (Nietzsche 1956:58). Karampetsos (1995:1) verstaan die tragiese figuur nie net as 'n karakter op die verhoog nie, maar ook in die gehoor. Dit wat op die verhoog gebeur is nie uit niks gebore nie.

Dit vertel die verhaal van mense en hulle worstelinge, vreugdes en teleurstellings. Nietzsche verwys na die teater as 'n metafisiese teater, wat die mag het om eksistensiële probleme te kan help genees (Nietzsche 1956:59). Die essensie van die menslike natuur is dat dit, dit wil uitdruk (Nietzsche 1999:21). Daarvoor moet daar 'n totale nuwe stel simbole gekry word; simbole wat nie net uit die mond kom nie maar van die hele liggaam en elke ledemaat (Nietzsche 1999:21). Drama is dus dikwels 'n manier van interpretasie van dinge wat in die wêreld gebeur. Baie keer is dit wat op die verhoog gebeur gedramatiseer en word dit baie erger gemaak as wat dit werklik is. Dit maak egter nie dit wat op die verhoog gebeur onwaar nie. Daar is altyd nog 'n deel van die waarheid daarin.

Daar sal ook opnuut gekyk moet word na die verhale van die meisies. Nuwe metafore vir hulle lewens sal ook gekry moet word. Karampetsos (1995:1) wys daarop dat van die antieke tyd af dramaturge aangemoedig is om dramas te skryf oor hulle gehoor en die gehoor se probleme. Die meisies gaan in die volgende deel 'n drama skryf oor dit wat hulle beleef. In Kershaw (1999:31) se beskrywing van die teater as 'n dissiplinêre sisteem verwys hy na die teater as, onder andere, 'n sisteem van kulturele produksie wat daarop gemik is om vorm te gee aan die vorming van die samelewing, by name klas, geslag, ensovoorts. By implikasie het die teater dus die mag om identiteit te skep en die teater skep dikwels *alternatiewe* identiteite. Deur drama kan mense dus droom oor dinge wat los van die drama dikwels absoluut en onveranderlik kan voorkom.

Die sin van die drama vir die navorsing is dat dit die verhaal los van die meisies ook kan vertel. Hulle staan 'n bietjie weg van hulle omstandighede en hoef daarom nie voor te gee nie. Die leser van die drama identifiseer met karakters, met persone wat optree, ly en hulle geskiedenis ervaar (Pambrun 2001:295). Die ervaring sal die hoofkarakters help om interpretasies te begin, maar wat buite hulle verwysingsraamwerk sal begin strek.

Die opdrag was in hierdie deel van die navorsing dat die meisies 'n drama moet skryf oor hoe hulle die lewe beleef. Nietzsche(1999:99) het gesê dat drama ongelooflike mag het om te stimuleer, te reinig en dit uit te druk wat mense beleef en in hulle lewens aan die gebeur is. Die proses het ten doel om aan die meisies verdere mag te gee; mag om hulle en die wêreld waarbinne hulle hulself bevind beter te verstaan en genesing te vind. Die drama sal dus 'n verdere interpretasie van die meisies se omstandighede wees.

3.10.2. Ses elemente van drama

Ek het in hierdie gedeelte nie te veel voorgeskryf nie. Ek het wel gevoel dat dit nodig was by die eerste sessie dat ek vir die meisies die ses² elemente van drama moes deurgee. Dit sou as breë riglyn dien vir die vertel van die verhaal.

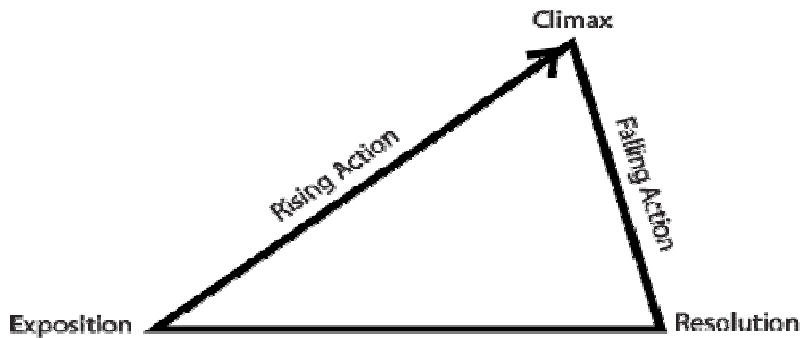
Aristoteles (<http://www.kyshakes.org/Resources/Aristotle.html>) het die ses elemente geïdentifiseer. Dit word steeds gebruik in moderne drama en films. Die ses elemente is:

- Plot – wat in die verhoogdrama gebeur, die orde van die gebeure, wat gebeur eerder as wat dit beteken.
- Tema – wat dit beteken eerder as wat gebeur, die hoofgedagte van die drama.
- Karakter – die deel wat die hoofkarakter of -karakters in die drama sal weerspieël.
- Taal – dit wat die akteurs moet sê en die verhaal vertel.
- Musiek/ritme – dit kan die ritme van gesprekke wees.
- Die sigbare – die agtergrond waarteen die drama sal afspeel.

Die verhaal het 'n verloop (<http://www.kyshakes.org/Resources/Aristotle.html>) wat ook belangrik is.

---

² <http://www.kyshakes.org/Resources/Aristotle.html>

Ek het die inligting in die eerste sessie deurgegee en vir die meisies verduidelik hoe ek drama verstaan. Hulle het dit verstaan en met die volgende geleentheid begin met die beplanning van die drama.

Die skryf van die drama het langer geneem as van die ander groepsessies. Die meisies was vir vier sessies besig met die opdrag. Hulle moes 'n paar keer oor begin. Hulle wou nie hê die drama moet "*airy fairy*" wees nie. Hulle wou ook nie hê dit moet iemand anders se storie vertel nie. Dit moes *hulle* storie vertel, sonder dat iemand uitgelaat is. Die drama moes help dat mense sou beseft dat hulle ook gevoelens het. Hulle droom ook oor goed.

3.10.3. Drama: Die een wat anders was

3.10.3.1. Toneel 1

Die stem: Dit is die jaar 2008 in 'n stofbedekte goudmyndorp. Die dominee sê dit is die lelikste, vuilste dorp, waar die goud in die mense se harte is. Maar nie almal voel dieselfde nie.

Daleen: Bliksems, dit is wat hulle is! Bliksems! Die dominee sê daar is goud in hulle harte, meer soos 'n bol kak as jy my vra! *Damn it!*

Ma Saar: Jy beter jou taal *watch* – jy gaan nou twee tande minder hê! Jy was nou net by die kerk nou vloek jy weer so!

Daleen: Nee, hoekom gaan hulle kerk toe! Hulle skinder net! Bliksems! Fok hulle almal! *Fok* die kerk! Ek sal nie weer gaan nie.

Ma Saar: Ek het vir jou gesê jy moet daardie vuil bek van jou *watch*!

Die stem: 'n Bord vlieg uit die groot vrou se hand uit, en tref die muur reg langs Daleen se kop. Dié keer tref dit haar nie, maar sy is al een keer deur 'n mes getref. Sy moes vier steke kry.

3.10.3.2. Toneel 2

Die stem: Later dieselfde middag by die begraafplaas agter die Joodse kerk se muur. Die meisies wat teenwoordig is, is half gerook.

Daleen: Ek wonder hoekom is goed so. Mens kry swaar, maar hoekom? My ma het my met 'n bord gegooi vandag, omdat die tannies by die kerk weer oor my geskinder het. Ek weet daar is 'n God of iets, dis hoekom ek nog kerk toe gaan! Al suig dit! Gelukkig het ek jou! Jy is die enigste mens wat verstaan! Jy is die enigste mens wat my verstaan! Ek weet nie wat ek sonder jou sal doen nie.

Die stem: Sy sit haar hand hoog teen die bobeen van die skraal meisie voor haar neer.

Daleen: Het jy dit al met 'n meisie gedoen?

Aniekie: Nee, het jy?

Daleen: Nee, maar ek dink baie daaroor! Gaan ons dit doen?

Aniekie: Kom ons doen dit!

Die stem: Sonder om verder te praat gryp die twee mekaar en vry baie rof vir seker 'n uur.

3.10.3.3. Toneel 3

Die stem: Maandagoggend vroeg by die skool staan almal in groepies en gesels. Dit is duidelik dat daar iets gebeur het. In Aniekie en Daleen se groep staan die meisies onbedaarlik en huil. Aniekie is nie daar nie.

Daleen: Hey, wat huil julle so? Is die hoof *gefired* of iets? Waar is Aniekie?

Lindie: Het jy nie gehoor nie?

Daleen: Nee, dan sou ek mos nie gevra het nie. Wat is fout?

Lindie: Dis Aniekie.

Daleen: Wat van Aniekie? Is sy *ok*?

Lindie: Sy het haarself geskiet, sy is in die hospitaal, sy is in intensief! Hulle weet nie of sy dit gaan maak nie.

Daleen: *Shit*, ek moet gaan!

3.10.3.4. Toneel 4

Die stem: Twintig minute later daag Daleen uitasem uit by die hospitaal op, doodmoeg. Daar is baie mense by die hospitaal, die ou dominee is ook daar. Daleen hoor hoe hulle praat. Aniekie is breindood. Hulle gaan die masjiene afskakel.

Daleen: Here, hoe kan U dit doen! Ek is lief vir haar!

Die stem: Aniekie se ma sit voor die kamer op die bankie in die gang.

Daleen: *Sorry* Tannie, ek wens daar was iets wat ek kon doen.

Aniekie se ma: Gaan net weg voor my! Ek wil nou nie een van julle etters sien nie!

Daleen: *Sorry* Tannie.

3.10.3.5. Toneel 5

Die stem: Mevrouw Smuts is gelukkig ook daar en sy neem vir Daleen huis toe. Ma Saar is by die werk en Daleen is alleen by die huis. Sy draai vir haar 'n *joint* en gaan sit buite en rook. Dié is te veel vir haar om mee te cope.

Daleen: Al hoe ek dit sal maak is as ek by Aniekie kan wees.

Die stem: Gerook, raak sy bewus van Aniekie se teenwoordigheid by haar.

Daleen: Aniekie is dit jy?

Spook van Aniekie: Ja dit is ek, ek kom jou haal. Ek wil nie alleen wees nie. Ek wil hê jy moet saam met my kom. Maar jy moet gou maak.

Die stem: Aniekie is skaars weg toe hardloop Daleen na Ma Saar se kamer toe. Ma Saar het baie pille. Daleen het iewers gehoor dat as jy baie pille drink sal jy maklik dood gaan.

Daleen: Ek sal al die pille drink! Dan sal ek by Aniekie wees. Sy is al wat my verstaan.

Die stem: Sy gaan in die badkamer in en drink al die pille wat sy kry, van voorbehoedpille wat in 1988 al verval het tot Panado's. Dit is baie seer om te sluk, maar sy is opgewonde want sy gaan by Aniekie wees.

3.10.3.6. Toneel 6

Die stem: Weer terug by die hospitaal. Stadig word sy wakker. Dit voel of iemand kookwater in haar keel af gegooi het. Dit is moeilik om te sluk, haar maag is ook baie seer.

Daleen: Waar is ek? Waar is Aniekie?

Suster: Jy is in die hospitaal, Jy is nie dood nie, net lekker siek. Julle jong klomp dink mos julle is *bullet proof*. Jy is nou al die derde een dié week. Vir jou part hoop ek maar die medisyne wat ons jou gegee het hou, anders gaan dit lekker seer raak en ek kan vir jou niks gee nie. Maar dit is wat mens kry as jy dink jy is slim.

3.10.3.7. Toneel 7

Die stem: Daleen raak weer aan die slaap. Sy is besig om te droom. Sy voel weer hoe hy haar vasdruk, hoe hy haar broekie uittrek. Sy ruik weer die *pine* en die vernis van die Wendy-huis en sy sweet.

Daleen: Is dit dan hoe dit moet wees? Is dit wat jou oom veronderstel is om met jou te doen?

Die stem: Dit is seer, maar hy wil nie ophou nie. Sy wil skreeu, maar sy kan nie. Hy is te swaar en hy hou sy hand oor haar mond. As hy klaar is, sê hy vir haar: "Sê vir enige iemand en ek maak jou en jou boetie dood." Hy gee vir haar vyf rand sodat sy moet ophou huil.

3.10.3.8. Toneel 8

Die stem: Dit het Daleen twee jaar gevat om oor Aniekie se dood te kom. Sy het nog twee keer probeer selfmoord pleeg, maar dit het nie gewerk nie. Sy kan glad nie meer sonder 'n trui loop nie, want sy het haarself baie lelik op haar arms gesny en sy kry skaam vir die merke. Dit help vir die seer. Nou is sy by 'n nuwe skool, want die vorige twee skole het haar gevra om eerder te gaan. Nou is dit pouse by die nuwe skool. Daleen het geweet dat sy net die *girls* moet soek wat rook dan sal sy *ok* wees.

Daleen: *Hi*, gee julle om as ek saam met julle rook?

Die groep: Wat se *brand* rook jy?

Daleen: Enige iets wat *brand*, as dit moet gras ook.

Die groep: *Hey*, ons ook! Wil jy Saterdag saam gaan jol?

Daleen: Natuurlik! Waar?

Die groep: By Bundu, dit is waar ons uithang!

Daleen: *Cool!* Hoe kom ons daar?

Die groep: Jy stap natuurlik! Net 'n *joke*, ons sal jou kom kry.

3.10.3.9. Toneel 9

Die stem: By Bundu. Die musiek is baie hard. Die meisies staan in 'n groot groep en dans en gil oor en weer vir mekaar.

Daleen: *Hey*, wil julle nie gou gaan rook nie?

Groep: Ja, dis reg, kom ons gaan!

Die stem: Buite die klub stap hulle om die hoek om te gaan staan en rook.

Daleen: *Hey*, het julle al *weed* gerook?

Die stem: Een van die meisies skud haar kop, waarna twee ander meisies ook hulle koppe skud. Dit is nie lank nie, toe is almal baie geïnteresseerd in die *weed*-rokery

Groep: Is dit nie sleg vir jou nie?

Daleen: Nee man, mens kan makliker ophou *weed* rook as wat 'n mens kan ophou om sigarette te rook. En hulle sê dat dit goed is vir jou longe as jy rook. Dit haal al die ou teer uit.

Groep: Dit klink goed, ons longe is juis goed opgepak van al die teer! Waar kry ons *weed*?

Daleen: Ek het by my!

Groep: Gaan ons dit probeer?

Daleen: Dis reg! Ek draai gou vir ons 'n *joint*.

Die stem: Sy draai die *joint* en almal vat 'n trek. Toe die *joint* sy tweede rondte begin, stap twee van die meisies se ouers om die hoek.

Ma 1: Wat die fok gaan hier aan!

Ma 2: Ek dag julle slaap by Karlien se huis! En jy, jou skuim!

Die stem: Sy wys kwaad na Daleen toe.

Ma 1: Ja, dis jy wat hierdie kinders kak leer! Jy is 'n gemors! 'n Regte werfetter!

Die stem: Met dié stap daar 'n polisiebeampte om die hoek.

Poot: Is daar 'n probleem, dames?

Ma 2: Hierdie gemors leer die kinders dagga rook!

Poot: Is dit waar?

Die stem: Die meisies kyk na mekaar en skud net hulle koppe.

Daleen: Julle *bitches*! Dit was nie ek alleen nie, dit was julle idee ook!

Poot: Dis mense soos jy wat ons jeug 'n slegte naam gee. Kom klim in dat ek jou polisiestatie toe kan vat.

Die stem: Daleen word in die vangwa gelaai en weggeneem na die dorp se polisiestatie.

3.10.3.10. Toneel 10

Die stem: By die polisiestasie in 'n koue aanhoudingsel sit sy onder 'n kombers wat na *pee* ruik.

Daleen: My ma gaan my vrek maak! Die keer gaan sy my beslis wegjaag!

Poot: Is jy nog hoog of is jy mal ook? Wat praat jy so met jouself?

Daleen: Nee, ek praat somer met myself!

Poot: Wie moet ons bel om jou te kom haal?

Die stem: Daar is 'n stilte. Sy dink wie sy kan bel. Haar ma sal nie kom nie en sy het nie 'n idee waar haar pa is nie – hy is dalk nog hoër as wat sy was. En al haar nuwe vriendinne het haar gedrop.

Poot: Toe jong, ek het nie die heel aand nie, ek wil ook huis toe gaan.

Daleen: Bel die dominee. Die jong een by Randgate.

Poot: Is daar niemand anders nie?

Daleen: Nee my ma het nie 'n *phone* nie.

Poot: Dis reg, ek bel hom.

Die stem: Na 'n lang ruk se stilte hoor sy die stem van die dominee. Sy weet nie regtig of sy verlig moet wees en of sy meer moet *stress* as voorheen nie. Gelukkig is dit nie Ma Saar nie.

3.10.3.11. Toneel 11

Die Stem: Op pad huis toe. Die dominee sê niks nie. Daleen sê ook nie veel nie. Sy was lanklaas by die kerk. Sy voel bietjie skaam oor alles wat die laaste tyd gebeur het. Sy is stil en dink. "Dis laat en hy het my kom kry, hy het nie op my gegil nie, nie vir my gepreek nie, nie vir my gesê ek gaan hel toe nie. En hy kry niks uit die *deal* nie. Al gaan ek terug kerk toe, kan ons nie eers geld gee nie. Hy doen dit somer net. Ek dink hy gee om. Kan dit wees dat hy vir my omgee? Die vrotste van die vrotste. Dit is lekker om te weet iemand doen iets vir jou sonder om iets uit die *deal* te kry."

Daleen: Dankie, *doom!* Ek weet ek moet *change*, ek weet ek is nie op die regte pad nie. Ek sal regtig hard probeer. Ek sal verander. Ek weet ek moet.

3.10.3.12. Toneel 12

Die stem: Dertien jaar later. Sy sit voor die deur van 'n groot hofsaal in Johannesburg. Sy is baie *gestress*, benoud en weet nie regtig wat om te verwag nie. Sy kyk na die snye op haar arms wat nou al ligter is en wonder hoekom dit so was. Sy dink en wonder hoe sou dit gewees het as haar ma haar daardie aand kom haal het. Waar sou sy vandag gewees het? Sou sy hier gesit het? Die deur gaan oop.

Bode: Ons is reg vir u.

Die stem: Sy stap in. Sy kan voel hoe al die oë op haar gevestig is. Sy is die middelpunt van alles.

Regter: Dit is vir ons 'n voorreg om jou vandag op die advokaterol te plaas. Baie geluk!

3.10.4. Die meisies se interpretasie

"Die keer weet ons baie meer. Dit is ons storie wat ons geskryf het."

Daleen – is ons, sy moet dieselfde goed hanteer as ons. Sy het baie hartseer. Hartseer wat baie mense nie verstaan nie. Baie mense wil dit nie verstaan nie. Sy is ook skeef en probeer maar om uit die moeilikheid te bly. Dit is waar, ons soek nie moeilikheid nie, moeilikheid soek ons. Daleen moes met haar vriendin se selfmoord *deal*. Niemand weet regtig hoekom sy dit gedoen het nie. Maar op die ou einde maak Daleen dit.

Ma Saar – Baie van ons se verhoudings met ons ouers is nie baie goed nie. Baie keer is dit ons eie skuld en net so baie keer hulle skuld. Ons ouers het baie keer nie 'n idee wat aangaan nie. Baie van ons ouers drink en gebruik self ook dwelms.

Ou dominee – Dit wat ons haat van die kerk: die oordeel, die skinder en hartseer.

Poot – Ons dinge haal ons maar partykeer in. Dit is nie lekker nie. Maar dit moet partykeer gebeur. Die waarheid sal altyd uitkom.

Jong dominee – Dit is mense soos jy. Mense wat bereid is om ons 'n kans te gee. Dit hoef nie 'n dominee te wees nie, dit kan enige iemand wees. Ons almal het sulke mense, mense wat ons aanvaar net soos wat ons is. Mense wat ons kan *trust*.

Aniekie – is net daar om ons te herinner aan ons vriendinne wat selfmoord gepleeg het. Ons weet nie altyd hoekom hulle dit gedoen het nie. Miskien is dit omdat dinge net te veel geraak het. Selfmoord is *stupid*, jy dink jy gaan mense kry om meer van jou te hou en jou jammer te kry. Dit werk nie!

Daleen maak dit omdat iemand in haar geglo het en haar gehelp het sonder dat daardie persoon enige iets uit die saak kon gekry het.

3.10.5. My interpretasie

Die meisies moet dikwels goed hanteer wat ek glo nie deur kinders hanteer moet word nie. Dit is duidelik dat hulle hulself sien as randfigure. Die meisies het hoop. Op 'n manier glo ek hulle begin beseft dat hulle kennis, dit wat hulle weet, ook mag is om hulle te help om anders te begin optree. Ons sal die kerk en ander organisasies self moet posisioneer om vir jongmense wat met hulle identiteit worstel 'n veilige plek te skep waar hulle hulself kan leer verstaan.

3.11. Interpretasie van elke meisie se verhaal en verhoogkaart

In hierdie afdeling van die navorsing het ek die meisies gevra om my te help om hulle verhale en dit waardeur hulle gaan beter te verstaan. Al die meisies het nie hieraan deelgeneem nie. Die meisies wat bereid was om die individuele sessies

by te woon, het ingeskakel. Op hierdie punt in die navorsing was daar redelike spanning in die groep. Een van die meisies het swanger geword en van die groep onttrek. Daar was ook van die ander meisies wat uit die groep onttrek het en gesê het dat hulle nie meer skeef wil wees nie. In sommige van die verhale en verhoogkaarte is dit ook duidelik. Wat verder bygedra het, is dat van die meisies uit die skool gekors is en na ander skole toe is. Die meisies het stadig begin om ander groepe en vriende te maak.

Die gevolg hiervan is dat ek in hierdie fase baie gesukkel het om samewerking van die meisies te kry. Ek het 'n groot deel van die navorsing met behulp van *Mxit*, *Facebook*, e-posse en soms oor die foon gedoen, wat almal redelik werkbare oplossings was. Dit was egter steeds vir my beter om in 'n gesprek met die meisies te wees waar ek hulle kon sien. Liggaamstaal sê dikwels meer as woorde. Ek het dus probeer om sover moontlik gesprekke te hê met die meisies.

Daar is twee dinge in hierdie afdeling gedoen.

- Die groep het geleentheid gehad om mekaar se verhoogkaarte te sien en dit dan te interpreteer. Elke meisie het dan die geleentheid gehad om te reageer en te sê hoe sy dit interpreteer.
- Daarna het ek en die meisie 'n gesprek gehad oor die proses en 'n interpretasie of dan 'n resensie geskryf van haar persoonlike drama.

3.11.1. Resensie saam met Cat oor Cat

3.11.1.1. Die groep

"Ons dink haar droom om 'n *porn* star te word, is bietjie van 'n lae droom. Sy is nie regtig so rof nie. Cat is eintlik baie stil. Sy luister baie depressiewe musiek en metal. Sy is definitief nie 'n satanis nie! Sy is te bang. Cat is eintlik baie slim. Sy leer net nooit nie."

3.11.1.2. Cat se interpretasie van haar verhoogkaart

"My verhoogkaart sê dat ek nie regtig omgee wat mense dink nie. Dit is my lewe en ek sal dit leef soos ek wil. Ek weet nie of ek regtig skeef is nie, ek wonder maar nog steeds. Ek weet ek is nogal slim, ek hou net nie daarvan om te leer nie. Dat ek stil is weet ek ook nie so mooi nie. Ek kan nogal baie praat. Ek is ook nog nie seker oor geloof nie. Mens sal kan sê ek glo eintlik niks nie."

3.11.1.3. Cat se interpretasie van haar verhaal

Ek het eers baie later besluit dat ek skeef is, eers hier in Randfontein.

"Ek dink maar ek het hier besluit ek wil skeef wees omdat hier ander skewe mense is. In my vorige dorp was daar baie min kinders. Meeste kinders het ver van ons af gebly in die myn-"villages". In die hoërskool het ek eers geleer van skeef wees."

My halfbroer het die swaarste van ons almal gekry.

"Ek mis hom baie keer. Ek weet nie of hy altyd geweet het wat hy doen nie. Ek dink hy het gedink dit is hoe goed moet wees. Ek glo nie hy is die rede dat ek besluit het om skeef te word nie. Ek hou nog baie van seuns. Hy het dit aan my gedoen want iemand anders het dit aan hom gedoen."

Die ouens "mind" nie as meisies, meisies het nie.

"Dit is vir ouens baie meer grillerig as twee ouens saam is. Twee meisies saam is vir meeste ouens nie so erg nie. Hulle sal ook weer met so meisie uitgaan. Vir my vorige ou was dit sexy dat ek 'n meisie gehad het. Ek moes baie keer vir hom vertel wat ons doen."

Ek dink nie ons groep is so sleg soos almal sê nie.

"As jy nie ander vriendinne het nie, kan jy by die groep kom staan, al rook jy nie en al is jy nie skeef nie. Wanneer jy deel van die groep is, los mense jou uit. Ons

help mekaar en luister na mekaar se probleme. Ons groep gee om vir mekaar en beskerm mekaar."

Kerk as kuierplek.

"Ons sien mekaar eintlik net by die skool. Daar is dit nie so lekker nie, want ons word die heelyd dopgehou. By die kerk kan ons net kuier en onself wees. Jy preek ook nie so lank nie. Ons leer ook baie by jou. Maar ons kom omdat ons vriendinne hier na die kerk toe kom. My ouers gee ook nie om as hulle my hier kom aflaai nie."

Christene is "freaks"! Ek wil nie 'n "freak" wees nie.

"Nee, jy is nie 'n "freak" nie. Maar ander Christene is. Dit is soos hoe hulle aantrek. Die heel week trek hulle gewoonweg aan, maar op Sondag trek hulle trouklere aan. Hulle almal vloek ook en slaan hulle kinders en hulle hou nie eintlik van mekaar nie, maar Sondag is hulle heilig. Ons is altyd onheilig tot op Sondag en in die kerk ook."

Miskien moet ons 'n kerk begin vir skewes soos ons, jy kan maar ons dominee wees.

"As daar 'n kerk is waar almal dieselfde is en mense mekaar nie oordeel nie sal ek meer gaan."

Maar ek wil ook 'n "porn star" word.

"Ek weet nie meer of ek dit wil doen nie. Ek het gehoor die meisies wat dit doen kry siektes en allerhande beserings wat ek eerder nie wil hê nie. Ek dink ek sal by my tannie se skoonheidsalon gaan werk. Ek wou dit word want ek dink ek is mooier as meeste "porn stars"."

Ek weet nie regtig of die kerk my kan help nie.

"Al wie mens kan help is jy self. As jy nie self wil verander nie gaan jy nie verander nie."

3.11.1.4. My interpretasie van Cat

Cat is een van die meisies wat ek nie goed geken het nie. Sy was relatief stil by die groepsessies. Sy het baie meer gepraat as ons alleen was. Sake wat vir my uitgestaan het, was haar houding teenoor die woord "kerk". Ek glo nie sy het regtig 'n probleem met Christenskap nie. Sy beleef 'n probleem met mense in die kerk. Sy is 'n baie konsekwente kerkbywoner. Sy het baie vrae oor godsdienstige aspekte.

Wat vir my verder uitgestaan het, was haar houding teenoor die groep. Die groep het in baie opsigte die leemte in haar lewe vervul wat ek glo die kerk moes gedoen het. Die groep is vir haar 'n plek waar daar aanvaarding en liefde is vir mense is wat nie op ander plekke inpas nie.

Homoseksualiteit is ook nie regtig vir haar so 'n groot probleem nie. Seksualiteit is baie meer van 'n probleem. Ek sou dus hier wou verwys na homo-seks eerder as homoseksualiteit. Wat vir Cat belangriker is, is die sekstdaad eerder as homoseksualiteit. Cat eksperimenteer met seks en by implikasie ook homo-seks. Aan die verhoudingskant is sy gelukkig met die ondersteuning van die groep en haar kêrel.

3.11.2. Resensie saam met Kittie oor Kittie

3.11.2.1. Die groep

"Kittie is vir ons 'n baie goeie vriendin. Kittie is 'n baie goeie naam vir haar, alles van haar is soos 'n kat. Sy is baie sag, maar sy kan ook baie erg katterig wees. Sy is baie eenkant en teruggetrokke. Sy is definitief nie 'n satanis nie, dit lyk in elk geval nie vir ons so nie. Sy *laaik* nogal *Goth*-goed. Ons dink sy *traai* te hard om haar woede weg te steek. Haar grootste probleem is haar ma se daggarokery. Sy is eintlik 'n baie sagte mens wat dit nie wil wys nie omdat sy

bang is sy word eenkant toe geskuif. Kittie was net skeef omdat sy haar seer so probeer verwerk het, want *girls* verstaan beter as ouens. Sy is lief vir musiek en leef haarself daarin uit. Die kerk is in elk geval vir nie een van ons daar nie. Hulle maak of ons eiers is, daarom *worry* ons in elk geval nie wat hulle sê nie, die kerk *suck!*"

3.11.2.2. Kittie se interpretasie van haar verhoogkaart

"Partykeer doen 'n mens dom goed. Baie van ons het saam besluit dat ons, ons verhoogkaarte so gaan doen. Ek wou op daardie stadium niks met die kerk te doen gehad het nie. Dit was altyd lekker tot die kerk my misbruik het. Ek gee nie regtig om wat die groep dink nie. Ek is lief vir hulle en gee vir hulle om maar hulle weet ook nie alles nie."

3.11.2.3. Kittie se interpretasie van haar verhaal

Kittie wou nie meer deelneem aan die navorsing nie, want sy voel nie sy is meer skeef nie. "Ek het nou 'n ou, en ons is baie gelukkig saam". Sy het verder vir my vertel dat hulle nou bymekaar gaan intrek en of het ek nie vir haar 'n rol swart sakke het om haar klere in te sit nie. Toe ek later saam haar uitstap, het ek ook die kêrel ontmoet. Op die vraag hoekom is sy nie meer skeef nie was haar antwoord, "Ek het besluit dat ek nie meer skeef is nie". Sy het verder vir my verduidelik dat sy nie dink sy regtig skeef was nie, maar net dat alles wat gebeur het, haar ge-*"confuse"* het.

3.11.2.4. My interpretasie van Kittie

My ervaring van Kittie is dat sy altyd bereid is om te help. As die ander weg is het sy nog gehelp opruim. Dit was vir my 'n skok dat sy deur 'n jeugwerker seksueel misbruik is. Kittie se geval het net weer beklemtoon dat daar ander aspekte as homoseksualiteit op die tafel is by die groep.

In haar geval is sy nie net by die kerk seksueel misbruik nie, maar ook deur volwasse homoseksuele vrouens. Daar was volwasse vrouens in die dorp in die tyd wat geweet het van die groep. Die meisies is soos Kittie vir tye lank misbruik. Die vrouens het die kinders letterlik gebruik as prostitute. As die vrou dan moeg was vir die een meisie is daar net oorbeweeg na die volgende meisie. Die meisies het nie regtig omgee nie, want hulle het baie geskenke en geld van die vrouens ontvang.

Kittie is volgens my steeds besig om seksueel te eksperimenteer. Die man wat haar vir die laaste geleentheid gebring het, was aansienlik ouer as sy.

Ek sien steeds vir Kittie van tyd tot tyd rakende dinge waarmee sy worstel.

3.11.3. Resensie saam met Dark Angel oor Dark Angel

3.11.3.1. Die groep

"Dark Angel is woes deurmekaar. Jy kan nie 'n satanis en 'n Christen gelyk wees nie. Sy is slim genoeg om 'n sielkundige te word, sy moet haarself net eers uitsorteer. Ons almal is nie baie lief vir die kerk nie, omdat die kerk en pastore en dominees gebruik word om ons reg te probeer buig. Baie van ons ouers glo dit is die duiwel wat ons maak soos ons is. Die skool glo dit ook. Dis hoekom die pastoor ons kom salf het en die demone uit ons kom dryf het. Hy was die grootste demoon gewees. Hulle sê mos dit vat 'n groot demoon om 'n kleintjie te sien of so iets. Die tipe kerk sit mense af."

3.11.3.2. Dark Angel se interpretasie van haar verhoogkaart

"Dit is nie dat ek God haat of wil tart nie. Ek soek net ander maniere om goed te doen. Hulle kan almal sê wat hulle wil maar almal het al met hekserie of satanisme geëksperimenteer. Ek is nie meer skeef nie."

3.11.3.3. Dark Angel se interpretasie van haar verhaal

"Ek weet nie regtig wat om nog te sê nie ek is nie meer skeef nie. Dit is mos waaroor die hele ding gaan. Omdat ons skeef is. Nou is ek nie meer skeef nie."

Jy gaan in die hel brand jou "faggot"!

"Dit was aan die begin sleg gewees dat my ma dit vir my gesê het. Maar hoe meer mense weet jy het probleme, hoe meer het ek daaraan gewoon geraak. Dit is nou vir my snaaks, maar dit was toe nie snaaks nie. My ma was baie kwaad."

Ek het toe met ander gelowe begin eksperimenteer.

Baie van die meisies in die groep het dit gedoen. Ek het 'n Moslemybel ook gekry. Maar dit was te veel vir my om 'n Moslem te word. Ons wou goed doen wat maklik was en waaroor jy nie eers 'n hele boek hoef te lees nie. Katinka het 'n heksboek iewers gekry. Dit was maklik en daar was prentjies. Almal het dit omtrent gedoen. In daardie tyd het ons die vorige dominee ook getoor. Maar dit was meer net 'n speletjie. Dit het nie lank gehou nie. Die voordeel was dat ons in die begraafplaas begin kuier het. Dit was lekker."

Haar ma het ook toestemming gegee dat hulle kon trou as hulle wou.

Ek en my ma het nou vrede gemaak. Ek dink sy is net bly dat ek nie meer skeef is nie. Sy glo dat die gebid gewerk het. Maar dit was my besluit om nie meer skeef te wees nie. En Ruan is baie sexy. Hy is nie soos die ouens hier rond nie. Hy is van Krugersdorp. Ek dink baie van die meisies vry mekaar eerder, want die ouens soek net een ding. En die Randfontein-seuns is net af. Al die ordentlikstes is gevat en net die gemors is oor. Jy kan nie met die ouens deurmekaar wees nie. My ma is gemaklik as ek met Ruan wil trou. Hy het goeie werk en sal goed vir my kan sorg."

3.11.3.4. My interpretasie van Dark Angel

Die meeste van die meisies lê klem daarop dat hulle gekies het om skeef te wees. Wat Dark Angel uitgelig het, is die feit dat hulle eerder met meisies uitgaan as met die seuns so oud soos hulle. Die meisies sê dat dit die geval is omdat die seuns nie ordentlik is nie. Ek werk ook met 'n groep seuns wat baie sterk waardes het, wat die opmerking vir my moeilik gemaak het om te verstaan.

Een van die seuns het vir my vertel hoe hy by 'n meisie gaan kuier het en hoe sy voorgestel het dat hulle saam moet gaan bad. Sy was 14 jaar oud en hy 17. Hy sê hy het op sy fiets gespring en gejaag. Hy het gemeen hy is nog te jonk vir sulke dinge. Ek het dus nie volledig met die opvatting saamgestem nie.

Die kerk en frustrasie met die kerk is weer een van die temas wat baie duidelik op die voorgrond gestaan het. Ek glo dat een van die goed wat die groter groep, maar ook Dark Angel teen die kerk het, is hoe hulle probleme deur kerke hanteer is. Mense bedoel dikwels goed, maar in die proses is hulle nie bewus van watter skade hulle aksies kan aanrig nie. Die skool is ook in 'n mate skuldig hieraan. Die kerkgroepe wat baie gekry is om die kinders by te staan, het net die groep verder weggestoot eerder as wat dit gehelp het om die kinders te ondersteun en by te staan.

Daar is ook dikwels konflik in die kinders se ouerhuise, tussen die ouers sowel as tussen ouers en kinders. Die ouers laat dan enige iets toe solank dit die kinders se probleme en abnormale gedrag sal laat verdwyn. Daarom sal haar ouers haar op 16 reeds laat trou. Dit het net weer vir my duidelik geword dat ouers en veral enkelouers baie hulp, leiding en ondersteuning nodig het.

3.11.4. Resensie saam met Pienkie oor Pienkie

3.11.4.1. Die groep

"Pienkie gee iets voor wat sy nie regtig is nie. Sy is ook nie regtig 'n satanis nie want sy gaan altyd kerk toe. Ons dink sy is bietjie 'n "*wannabe*". Sy is nie regtig skeef nie, ook nie *straight* nie. Die enigste regte verhouding wat sy al ooit gehad het was met 'n *dildo*. Sy is nie regtig deel van ons nie. Al hoekom sy skeef is, is omdat sy nie 'n ou kan kry nie. Sy het ook nie 'n droom vir haarself nie, behalwe dat sy altyd *weed* wil rook."

3.11.4.2. Pienkie se interpretasie van haar verhoogkaart

"Die ander weet almal ek gaan dit nog eendag maak. Hulle is maar partykeer so met mens. Ek is nie die enigste een in die groep wat dagga rook nie. Hulle almal doen of het al. Ek het al baie ouens gehad. Ek het net deur 'n tyd gegaan waar ek van meisies en ouens gehou het. Ek hou nog steeds van meisies en ouens. Ek verkies net op dié stadium ouens. Ek weet nie wie vir hulle die storie oor die dildo vertel het nie. Maar dit was lank terug. Oor geloof is ek nie seker nie. Kerk doen niks vir my nie, ek sit net daar en luister hoe die dominee lees en bid en 'n storie vertel. Ek besluit nog. Dalk sal ek AGS word."

3.11.4.3. Pienkie se interpretasie van haar verhaal

"Ek dink ek het nie veel probleme nie. Ek is partykeer aggressief. Maar dit raak beter vandat ek meer praat oor die goed wat my pla."

Die positiewe van al die dinge is dat ek beseft dat God daar was en my beskerm het.

"God beskerm mense. Hy het werk vir jou wat jy moet doen voor jy doodgaan of iets. Ek glo in God, natuurlik. Ek hou net nie van die kerk nie. Ek bid baie keer. Maar nie soos in die kerk nie. Ek praat net met God."

My pa was daar maar hy het dagga gerook.

"Dis nie lekker om te weet jou ouers is op dwelms nie. Ek kry nogal baie skaam vir hom. Ek kan nie my vriendinne of vriende huis toe vat nie want my pa is baie keer gerook. Dit is waar ek ook geleer het om dagga te rook."

Hy was nie daar vir my toe ek klein was nie en nou wil hy my nie laat gaan nie want hy dink nog steeds ek is klein.

"Toe ek klein was, was hy altyd op een of ander "bike rally". En as hy nie dit gedoen het nie moes hy in 'n ander dorp gewerk het. En as hy by die huis was, was hy hoog of gesuip. Hy probeer nou opmaak vir die tyd wat hy verloor het toe ek klein was maar dit gaan nie so maklik wees nie. Ek is groot."

Ek het baie geëksperimenteer met goed, ek doen nou nog.

"Dit is omtrent almal in die groep se storie. Ons eksperimenteer met dagga, met seks, met skeef wees en met kerk. Ek is so van kleins af. As my ma haar stompie neergegooi het, het ek dit probeer rook toe ek nog baie klein was. Ek het altyd buite geslaap toe ek klein was en daarvan gehou om goed uitmekaar te haal."

Ek het mans gehaat oor hom. Ek wou nie deurgaans waardeur my ma moet gaan nie.

Dit gaan oor sy dagga-rokery. Hy is altyd gerook. My ma moes ons al drie grootmaak en sy werk in Johannesburg. En jy weet hoe moeilik my suster is.

Wat ook 'n baie groot invloed op ons almal gehad het is ons twee vriendinne se selfmoord.

Ons moes dit maar self hanteer. Niemand het met ons daarvoor gepraat nie. Die een dag was hulle daar en die volgende dag was hulle weg. Die groep het besluit dat ons by mekaar sal staan en na mekaar sal kyk. Baie van ons was nie so naby aan die twee meisies nie, maar ons het hulle darem geken. Hulle was al twee skeef. My suster het met een van die meisies uitgegaan.

3.11.4.4. My interpretasie van Pienkie

In die groepsessie oor die verhoogkaart was die ander meisies baie kras en uitgesproke met Pienkie. Hulle het haar onder andere gespot oor masturbasie en dat sy net die goed doen omdat niemand anders van haar hou nie. Later het dit uitgekom dat die meisies uitgevind het dat sy met een van die meisies in die groep se broer seks gehad het. Van die ander meisies het ook van die broer gehou.

Van al die sessies wat ek met die meisies gehad het, was hierdie sessie die enigste sessie waarin ek beleef het dat die meisies regtig aanvallend was. Hulle het my later ingelig dat hulle gevoel het dat sy die groep teleurgestel het.

In die groepsessies het daar dikwels inligting na vore gekom wat later weer in die individuele sessies hanteer is. Pienkie se huislike omstandighede het ek baie goed geken. Haar ma het altyd oral 100 persent gegee, by die kerk en by die huis. Ek het haar pa nie regtig geken nie.

Wat besonder skerp uitstaan is die dwelmmisbruik in hulle huis. Dit het op meer as een manier 'n negatiewe uitwerking. Pienkie het nie by die skool of by 'n nagklub begin dagga rook nie maar by haar huis.

Die feit dat haar pa en familie nie baie betrokke was by haar lewe nie, is ook vir haar problematies.

Die groep het vir Pienkie ook 'n deel van haar ondersteuningstelsel geword in moeilike tye. Die groep het Pienkie in groot mate aanvaar, al het hulle geweet van die omstandighede by die huis.

3.11.5. Resensie saam met Nuki oor Nuki

3.11.5.1. Die groep

"Nuki is maar baie keer 'n drol. Maar op 'n mooi manier. Sy was altyd daar vir ons gewees toe sy in die skool was. Sy is soos ons groep se "bouncer". Sy sal jou tande maklik uitskop."

3.11.5.2. Nuki se interpretasie van haar verhoogkaart

"Ek het dit gekies omdat dit mooi en lelik is. As mens vinnig kyk sien jy nie die drol nie, net die mooi. Dis soos wat ek baie keer is. Daar is baie mooi; jy moet net nie te lank kyk nie. Want dan sal jy die drol raaksien."

3.11.5.3. Nuki se interpretasie van haar verhaal

"Ek weet wat reg en verkeerd is maar ek sukkel om altyd die regte ding te doen. En ek is altyd waar die moeilikheid is. En niemand vra eers nie. Hulle veronderstel sommer net dit moes ek gewees het. Dit was altyd so met my stiefpa ook."

Wanneer hy en my ma hoog was, was dit altyd draaglik by die huis, en ons het baie keer lekker gelag vir die twee.

"My stiefpa het altyd fout gevind maak nie saak wat nie. As hulle nie gerook het nie was dit baie erg. Dan het my ma my vas gehou dat my stiefpa my kan slaan. Ek het partykeer gesukkel om my klere in die aand uit te trek soos hulle my geslaan het. Dit was baie erg. Ek het baie daarvan gehou as hulle dagga gerook het want dan het hulle my uitgelos."

My regte pa het my en my ma gelos.

"Ek voel baie keer kwaad vir hom. Hy betaal nog steeds my medies en hy stuur geld, maar ek het hom baie lanklaas gesien. Ek kan nie eers mooi onthou hoe hy lyk nie. Hy en my ma moes trou oor my. Dit is ook hoekom dit nie so lank gehou het nie."

Ek weet nie hoe dit gekom het dat ek skeef geword het nie.

"Ek hou van kleins af van meisies en van ouens. Ek het dit nie besluit nie, ek het dit ook nie gekies nie. Ek dink net dit is hoe ek is."

Ek het na haar dood twee keer probeer om selfmoord te pleeg.

Baie mense in die groep sny hulleself. Ek kan dit nie doen nie. Daarom het ek pille gedrink. Ek was vrek siek vir lank. Ek sal dit nie gou weer probeer nie. Die dag met my das was *stupid*. Ek wou eintlik net die juffrou skrik maak. Dit was nogal snaaks. Die eerste keer was baie meer ernstig en ek wou regtig net doodgaan. Maar dit was 'n slegte tyd vir ons almal."

Ek is nou vir amper 'n jaar uit die huis uit en dinge begin vir my beter raak.

"Ek is nou al amper 'n jaar uit Randfontein uit. En dit gaan regtig baie goed met my. Ek is die beste student in my groep. Ek sal seker volgende jaar klaar maak met graad 12. Ek sou nooit so goed gedoen het as ek hier gebly het nie. Ek mis my ma. Maar verder glo ek dit gaan goed."

3.11.5.4. My interpretasie van Nuki

Nuki was nie die enigste meisie in die groep wat selfmoord probeer pleeg het nie. Ek glo net sy is die een wat die naaste daaraan gekom het om te slaag. My ervaring van haar is dat sy 'n vriendelike, uitgaande persoon is. Daar is nie baie goed wat haar terughou van sukses in die lewe nie.

Terwyl sy op skool was, was dit egter anders. Sy was permanent in die moeilikheid. Ek het baie dissiplinêre verhore bygewoon. Dikwels was sy onskuldig. Sy was ook net so dikwels ook wel skuldig.

Nuki hou ook daarvan om van alles 'n grap te maak.

'n Belangrike deel van Nuki se storie is dat sy baie mishandel is. Sy het in 'n huis grootgeword waar dwelms en drank misbruik is. Nuki het 'n aggressie wat net onder die oppervlak lê. In die groepsessies was daar baie geleenthede waar sy die ander meisies gevloek en op hulle geskree het. Sy het by een sessie haar suster met 'n potlood gesteek.

Vandat sy uit haar ouers se huis getrek het, het haar gedrag aansienlik verbeter.

3.11.6. Resensie saam met Sex Kat oor Sex Kat

3.11.6.1. Die groep

"Ons ken haar nie regtig so goed nie. Al wat ons van haar weet is wat ons hier by die groep gesien het en sy is maar stil. Dit lyk of sy nogal hard kan moer. Maar sy is maar net soos ons: 'n tiener met baie "*issues*". Dit lyk of sy dalk regtig skeef is. Ons weet nie regtig hoekom nie. Dit lyk nie of sy 'n droom het nie, behalwe dat sy baie geld wil hê. Sy moet maar net weet dat geld nie sommer net in haar hande gaan inspring nie. Sy sal maar bietjie moet werk. Sy rook ook bietjie te veel. Ons voel ook dat geloof en mense by die kerk "*fake*" is. Hulle sê 'n klomp goed wat hulle "*anyways*" nie doen nie."

3.11.6.2. Sex Kat se interpretasie van haar verhoogkaart

"Hulle is nogal reg. Ek kan hard moer, maar ek hou nie so baie daarvan om te baklei nie. Ek is nie regtig sleg nie. Wanneer mense my leer ken sal hulle sien dat ek "*ok*" is. Ek is ook nie 'n satanis nie ek hou net nie van die kerk nie omdat hulle mens "*judge*". Ek glo in God, ek wil net nie kerk toe gaan nie. Almal in die groep rook te veel."

3.11.6.3. Sex Kat se interpretasie van haar verhaal

Ons is in die Apostoliese kerk, maar ons was seker vyf jaar laas daar. Hoe die Kerk my kan help weet ek nie regtig nie, hulle sal my net laat sleg voel omdat ek skeef is en dit al met ouens gedoen het. Ek dink my ma wil nie kerk toe gaan nie omdat ons nie geld het nie.

"Ek dink hoe die kerk ons kan help is om ons nie eers te "judge" nie. Hulle kan ons verder help om te leer, ons weet nie almal hoe om te leer nie en my ma weet ook nie regtig hoe nie. Sy het maar tot graad agt skool gegaan en toe kom ek. Hulle kan ons arm kinders dalk help om ons skoolfonds te betaal, anders gaan ek net tot graad 10 in die skool kan bly, want my ma het nie geld nie. Sy het al gesê dat ek haar sal moet help. Sy alleen sukkel en haar man werk vir min geld by 'n kontrakteur, sy "pay" betaal nie eers ons sigarette nie. So ja, die kerk kan help met skoolfonds. Ek weet nie eers hoekom ek die "stuff" skryf nie. Die kerk sal ons nie help nie. Ek glo ek is ok. Die goed sal alles eendag uitwerk. Ek is slim en skrik vir niks nie, ek weet ek sal dit nog maak. Ek sal almal wys wat dink ek gaan dit nie maak nie."

En toe hulle ons "bust" het Nuki gemaak of sy besig was om 'n aanval te kry. Die juffrou was "stupid" en het gedink ons is besig om demone op te roep. Daardie juffrou is sommer net vertraag.

"Die skool het nogal baie "issues" met demone. Hulle het al 'n pastoor gekry om die demone te kom uitdryf. Maar na dit was daar eers moeilikheid in die skool. Ons het nie demone nie. Ons maak partykeer net moeilikheid vir onself. Alle mense het keuses."

3.11.6.4. My interpretasie van Sex Kat

Wat uitgestaan het in die verhaal van Sex Kat is die verhaal van die skool. Die skool het in sekere gevalle sake vererger en ingewikkeld gemaak. Dit is vir my moeilik om nou neutraal oor die skool te praat. In baie opsigte het die meisies se geveg ook my geveg geword. Ek is selfs van mening dat die regering se beleid

oor godsdiens in skole algemeen geldend gemaak moet word. Die tipe godsdiens wat by die betrokke skool beoefen word, is skadelik.

Wat vir my uitgestaan het van Sex Kat is hoe sy nie dit is wat haar bynaam is nie. Sy is wel "*Goth*" of dalk meer "*Emo*". Sy is baie stil en goed gemanierd. In baie opsigte pas sy ook nie regtig in by die groep nie. Ek voel dat sy met die groep geassosieer het omdat hulle haar aanvaar het. Sy rook wel. Ek het ook 'n baie sterk vermoede dat sy dagga rook.

Wat altyd onthou moet word, is dat die meisies nie alles vir my sê nie en ek weet dit. Daar is baie goed wat ek oor en van hulle gedurende die laaste twee jaar geleer het. Maar daar is egter net so baie dinge waarvan ek nie weet nie. Hulle sal dikwels na sake verwys waarvan hulle my nie wil vertel nie. Ek is dus bewus dat ek nie alles weet nie. Ek is net so bewus daarvan dat hulle dikwels leuens vertel.

Ek glo steeds dat ek in die laaste twee jaar genoeg van die meisies geleer het om te weet dat alles wat hulle vir my vertel het nie leuens is nie. Ek vertrou hulle, dalk partykeer meer as wat ek moet.

3.11.7. Alexia se storie

Alexia was nie volledig deel van die navorsing nie sy het soms die groepsessies bygewoon. Alexia se bydrae in die groepsessies was nie positief nie. Haar verhaal sou gesien kon word as die verhaal wat gepas het maar nie ingepas het nie. Sy was baie keer baie bitsig teenoor van die ander meisies. Sy het ook soos die ander meisies seksueel geëksperimenteer, maar ek glo nie sy was regtig deel van die groep nie. Sy het baie die idee voorgestaan dat sy die "normaalste" meisie in die groep was. Sy sou opmerkings maak soos: "Ek kon daarvoor gekom het hoekom kan julle nie ook nie?" Sy het die Bybel verder ook baie fundamentalisties en letterlik geïnterpreteer.

Sy het die meeste van die groepsessies bygewoon vir die eerste jaar en nege maande van die studie, maar is toe Amerika toe. Wat haar verhaal baie anders maak, is die feit dat haar ouers baie betrokke was by haar verhaal. Die rol wat die kerk en ek en Christy in die ander meisies se lewens gespeel het, het haar ouers in haar lewe gespeel.

Ek het nie die ander meisies geleentheid gegee om Alexia se verhoogkaart of storie te interpreteer nie. Die redes hiervoor was dat sy nie self meer daar was nie. Verder het ek geweet hoe die groep oor haar gevoel het. Hulle het baie keer gesê dat hulle nie van haar hou nie. Hulle het dit net dikwels krasser uitgedruk.

3.11.8. Nody se storie

Nody se verhaal en verhoogkaart is nie geïnterpreteer nie omdat sy weg is voordat ons by die fase gekom het. Haar verhaal is vir my een van die ekstreme voorbeelde van hoe die "kerk" skade kan doen. Christy se betrokkenheid is een van die redes waarom sy haar verhaal vertel het.

Haar ouers is verder ook 'n baie goeie voorbeeld van hoe om jou kinders nie groot te maak nie. Nody was egter die beste gemanierde en akademies die sterkste meisie in die groep. Dit het net die feit beklemtoon dat jy nie soos jou omstandighede hoef te lyk nie. In die groter groep het Nody ook altyd 'n baie spesiale plek gehad en die ander het haar altyd met respek behandel.

3.11.9. Christy se storie

Oor Christy se verhaal wil ek nie te veel sê nie. Sy is 'n volwasse vrou wat ook met baie van die goed geëksperimenteer het waarmee die meisies geëksperimenteer het. Sy het so twee van die groepsessies wat met die meisies gedoen is bygewoon. Sy het haar storie met van die meisies gedeel.

Haar teenwoordigheid was altyd positief. Die meisies het selfs minder gevloek en gerook as sy daar was. Veral Nody het baie met haar gepraat.

Om iemand soos Christy by die groep betrokke te hê, was ongelooflik sinvol. As ek weer 'n soortgelyke studie moet doen sal ek weer iemand soos Christy betrek om te help. Ek sal veral hiervan gebruik maak in die begin. Die meisies het haar baie maklik vertrou.

3.12. Opsommend oor en saam met die akteurs

Ek het nie al die verhale op dieselfde omslagtige wyse as hierbo geïnterpreteer nie. Ek moes keuses maak om net sekere van die verhale op die manier soos in die voorafgaande gedeelte te interpreteer. Dit maak nie die ander minder belangrik nie. Ek het probeer om verskillende stories uit te lig. Ek sal in die volgende hoofstukke van die ander verhale ook gebruik maak.

Terwyl ek met die navorsing besig was saam met die meisies, het my oë oopgegaan vir 'n paar dinge. Dit was vir my moeilik om eenkant toe te staan en regtig te sê dat ek nie dinge weet nie, want ek het regtig nie geweet nie. Ek het altyd geglo ek verstaan tieners en die wêreld waarin hulle moet leef. Ek was dan self ook 'n tiener. Dit het my nie baie lank geneem om uit te vind dat ek eintlik geen idee het waarmee hedendaagse tieners elke dag te doen het nie. Oor homoseksualiteit kan ek dieselfde sê. Dit is baie maklik om daarvoor te praat as dit as 'n losstaande kwessie hanteer word, byvoorbeeld soos in 'n laboratoriumgesprek (Kyk na die tekste, kyk na literatuur en ander mense se navorsing en maak dan 'n wetenskaplike uitspraak.). Die meisies het my baie vinnig oortuig dat dit nie so eenvoudig is nie. Daar is wetenskaplikes wat my uitspraak dat dit nie so eenvoudig is nie as 'n pannekoekredenasie sou afmaak. My gevoel is dat hierdie sake baie meer kompleks is as wat ons ooit kan dink.

Die meisies het my baie geleer oor hulle wêreld; 'n wêreld waarin hulle nie altyd regverdig behandel is nie. Hulle wêreld is gevul met mishandeling, molestering dwelms en volwassenes wat jongmense nie wil verstaan nie. Hulle het my ook geleer dat hulle nie bejammer wil word nie. Eerder as bejammering soek hulle erkenning en eer vir dit wat hulle wel bereik het. Van die kerk soek hulle nie bejammering nie en veral nie oordeel en straf nie. Hulle soek ondersteuning, emosioneel en geestelik en mense wat hulle Christenskap konsekwent uitleef.

Die meisies het my net so baie geleer oor hoe om wilskrag te hê. Hoewel ek dikwels gedurende die laaste twee jaar met hulle geraas het en selfs van hulle by die groepe en die kerk weggejaag het, het hulle altyd teruggekom en verskoning gevra of vir my gesê waar ek gefouteer het.

Hulle het my ook geleer dat hulle verhoudings in baie gevalle nie oor seks gegaan het nie. Die verhoudings waarin hulle gestaan het, was dikwels verhoudings waarin hulle ondersteuning gekry het in moeilike tye; ondersteuning wat hulle in baie gevalle nie by hulle huise en die kerk gekry het nie. Vir baie van die meisies was die verhoudings plekke waar hulle hulself kon vind en kon uitdruk op 'n manier waarin hulle gemaklik was.

Die meisies het my verder ook 'n nuwe waardesisteem gewys. Hoewel baie van hulle oortree het en dikwels in die moeilikheid was, het hulle 'n baie besliste waardesisteem waarvolgens hulle funksioneer. Die sisteem behels onder meer dat hulle daar moes wees vir mekaar en moes saamstaan. Dit was in so 'n mate waar dat die skool en die kerk na hulle verwys het as die vrotkol. Wanneer een oortree het, was almal in die moeilikheid. Hoewel hulle dikwels almal onskuldig was, het hulle hul straf aanvaar. Hulle het almal letterlik vir weke detensie gesit. Binne die groter groep was daar omgee en aanvaarding vir mekaar, iets wat my herinner aan die model vir Christen-wees soos Jesus self dit vir ons kom leer het.

Ek het ook geleer dat om net een stel redes aan te voer vir die rede waarom mense homoseksueel word, nie moontlik is nie. Ek sal selfs so ver wil gaan om te sê dat die homoseksualiteit wat by die groep meisies voorkom van individu tot individu verskil. Daar is 'n groep van die meisies wat ek glo homoseksueel is, en nooit weer met 'n man in 'n verhouding sal staan nie weens 'n verskeidenheid van redes wat wissel van molestering en mishandeling tot verkragting. Dit is egter nie die enigste redes nie.

Daar is 'n groot groep van die meisies wat net met homoseksualiteit geëksperimenteer het. Die eksperimentering het in die meeste gevalle oor 'n tydperk van twee jaar geskied. Baie van die meisies was nooit homoseksueel nie, maar het wel met homo-seks geëksperimenteer. Die groep wat ek mee begin het, het almal geglo dat hulle eendag met 'n vrou sou trou. Hulle was almal baie kwaad oor die algemene sinode van die NG Kerk se uitsprake oor homoseksualiteit. Ek moes een Sondag na kerk vir hulle verduidelik watter implikasies die besluite vir hulle het. Hulle sienings het in die loop van die twee jaar baie verander.

Die groep het drasties verklein en twee van die oorspronklike deelnemers is nou swanger. Met die maak van die verhoogkaarte het daar ook baie keer van die meisies oor die mooi ouens in die tydskrifte gepraat. Wanneer ek dan vir hulle gevra het wat dan van hulle homoseksualiteit geword het, sou hulle baie maklik antwoord dat mooi nou maar eenmaal mooi bly.

Die reis wat ek met die meisies onderneem het, was vir my 'n aangename ervaring wat 'n baie slegte begin gehad het met selfmoorde, selfmoordpogings hofsake en dissiplinêre verhore. Daar was selfs geleenthede waar ek saam die meisies in die hof moes verskyn.

Ek kan as breër interpretasie ook sê dat ek dit baie moeilik gevind het by die skool. Van die oomblik af wat hulle uitgevind het dat ek met die meisies werk,

was ek nie regtig welkom by die skool nie. Daar is byvoorbeeld in ope gesprekke na my verwys as die *lesbians* se dominee.

Ek het by die gemeente ook aanvanklik baie probleme ondervind omdat ek met die meisies gewerk het. Een van die ouderlinge het selfs op 'n kerkraadsvergadering die opmerking gemaak dat hulle seker was oor my kollega se seksualiteit maar nie oor myne nie.

Wat vir my baie problematies was, is die feit dat baie van die meisies op verskillende vlakke misbruik is. Twee van die meisies het vertel dat hulle seksueel deur amptenare van die kerk misbruik is. Gemeentes moet baie nou toesig hou oor die mense wat hulle aanstel om met kinders te werk. Gemeentes sal selfs sover moet gaan om mense te stuur vir sielkundige evaluasie. My probleem is dat die mense skade aanrig wat vir gemeentes onmoontlik is om te herstel.

My gevoel is dat die kerk vaardighede sal moet aanleer om by tieners in nood uit te kom, hulle nie te veroordeel nie, en mense op te lei om kinders en jongmense te begelei deur die moeilike tye. Dit moet alles geskied sonder om net eenvoudig te verklaar dat die Bybel dit as sonde sien en oortreders in die hel gaan brand. Die kerk sal sy lidmate moet leer ken, en verhoudinge moet bou wat verby menslike swakhede kan kyk.

3.13. Wat sê die meisies oor die hele proses?

"Die Bybel sê dit is verkeerd om skeef te wees. Maar dieselfde Bybel sê ook dis verkeerd om te skinder en amper almal wat ons ken skinder. Dieselfde met kwaad word en rondslaap. Mense is baie vinnig om ons te "*judge*", maar hulle is self nie heeltemal op die pad nie. Dit is soos die storie van die man met die groot hout in sy oog wat die splinter uit sy vriend se oog wil haal. Baie van die mense wat ons "*judge*" doen baie erger goed aan mekaar en aan ander mense. Om

skeef te wees gaan nie net oor seks nie. Daar is van ons wat selfs gril vir seks en wat voel dat dit siek is, selfs tussen 'n man en 'n vrou. Dit gaan vir ons oor baie meer. "*Girls*" verstaan mekaar. Ons weet hoe om ons "*issues*" met mekaar te deel. Ons weet ook hoe om regtig lief te wees vir mekaar. Ouens verstaan dit nie altyd nie, en hulle het in elk geval net een ding op die brein. En wanneer hulle dit gekry het is hulle weg. Ouens is slap, "*girls*" is baie beter as ouens. Ons help mekaar ook om uit te vind wie ons regtig is. Vir ouens gaan dit net oor hulleself. Ons glo nie dat dit wat ons doen so erg sonde is nie. Die meeste van ons is amper altyd by die kerk, selfs al soek hulle ons nie regtig daar nie."

"Dit was vir ons lekker om jou beter te kon leer ken. Dit was ook vir ons lekker om te sien dat die kerk ons nie net altyd sal *judge* nie. Dit was baie keer vir ons moeilik om jou vrae te antwoord en om ons stories te skryf. Dit het ons baie gehelp om met jou te kon praat."

As die kerk regtig by tieners wil uitkom en hulle wil bystaan sal die kerk moet moderniseer en vernuwe. Maar hulle moet nog steeds hulle waardes behou.

"Die kerk kan ons bystaan as hulle regtig wil. Enige iemand kan ons help, hulle moet ons net nie "*judge*" nie."

3.14. Hoe kan ons mekaar help en bystaan?

Die toneelstuk soos ons nou reeds gesien het, is baie kompleks. Die vraag wat ek aan die meisies gestel het, was hoe hulle mekaar kon bystaan in hierdie toneelstuk waarvan hulle almal deel was en ook is.

3.14.1. Luister

Dit sal baie maklik wees as ons net na mekaar luister. Jy kan baie help as jy wys dat jy omgee deur te luister. Goeie vrae help meer as goedkoop antwoorde.

3.14.2. Help mekaar

Jy kan dalk help deur jou vriend by 'n sielkundige, maatskaplike werker, predikant of onderwyser uit te kry. As hy of sy te bang is of ongemaklik voel, bied aan om die eerste keer saam te gaan. Jy kan net sy of haar vriend wees – iemand anders moet die rol van berader of terapeut inneem.

3.14.3. Wees net daar

In krisistye voel 'n mens dikwels eensaam. Dit voel of jou wêreld skielik stilstaan terwyl die res van die wêreld eenvoudig aangaan. In sulke tye is die teenwoordigheid van vriende baie nodig. Jou blote daar-wees kan baie help. Dit is partykeer nodig om net by jou vriend te sit. Dit is nie nodig om raad te gee of vrae te vra nie, net te sit. As jy nie fisies daar kan wees nie, stuur 'n *sms* of bly in kontak deur *Mxit* of *Facebook*. Dit help baie in moeilike tye om te weet iemand dink aan jou.

3.14.4. Kyk na jou eie binneste

Die beste ding wat jy vir jou vriende kan doen is om te sorg dat dit goed gaan met jouself. Sorg dat jy groei en iemand het wat jou raad kan gee. As jou vriend se krisis jou omkrap en ontstel, help dit hom of haar net mooi niks nie.

3.15. Gevolgtrekking

Deur die hoofstuk het ek so deeglik moontlik probeer om die meisies se interpretasies op die tafel te sit. Dit het in baie opsigte al in die vorige hoofstuk begin met die vertel van hulle verhale. Die drama van die meisies se lewens is nie afgesluit nie en soos Human (2003:43) tereg daarop wys, is die navorsingsdrama sowel as die meisies se lewensdrama dramas met 'n oop einde. Volgens Ricoeur (1995:309, 313–314) is 'n narratief van 'n mens se eie

lewe, 'n konstruksie met 'n begin (of verskeie beginpunte), 'n middel met hoogte- en laagtepunte en 'n einde wat aandui dat heelheid (*closure*) bereik is. Waar die woorde en sinne in 'n literêre narratief tot 'n einde kom, is die lewe oop na albei kante toe. Die vertel van die meisies se verhale moet hulle help om te verstaan dat hulle mag het om die gang van die drama te verander. Of soos Ricoeur voorstel meer as een beginpunt het.